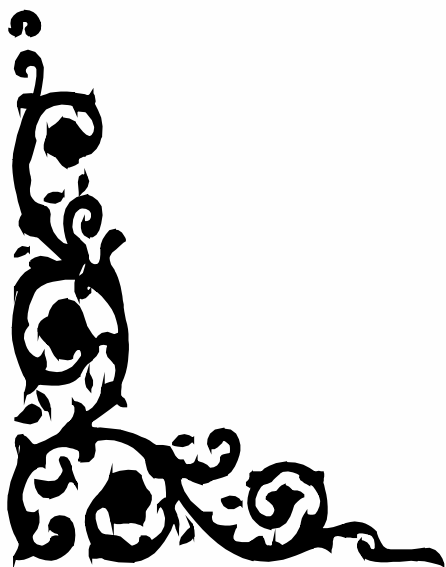

דברי משה

פרשת תולדות
יעקב ועשו

יעקב דה הז 8/7 רמות א' ירושלים

02 – 5715091

פרשת תולדות יעקב ועשו

"ויצא הראשון אדמוני כלו כאדרת שער ויקראו שמו עשו, ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם". (פרק כה פסוק כה – כו)

"כשנולד עשו וראו אותו כאדרת שער, לא היו יודעים מה שם יקראו לו, באו בני אדם וקראו שמו עשו¹. אבל יעקב, הב"ה קרא לו שם, שני ויקרא שמו יעקב". (מדרש ילמדנו ילקוט תלמוד תורה בראשית אות קטו)

לפי דברי רבותינו עשיו היה צריך להיקרא עשוי ולא עשו, כמו כן יעקב היה צריך להיקרא עקב² ולא יעקב, וצריך ביאור מדוע הושמטה משמו של עשיו האות י', ולמה ליעקב נתנה האות יי³ ?

לאום מלאום יאמץ

תשע עשרה שנים עברו מאז נשא יצחק את רבקה, בכל השנים האלה הם לא זכו לבנים⁴, אחר תשע עשרי שנים יצחק אבינו

¹ רש"י (פרק כה פסוק כה) ויקראו שמו עשו הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה.

² כן מביא הרש"י שם (פסוק כו) שאביו קרא לו יעקב על שם אחיזת העקב.

³ בספר מגלה עמוקות פרשת וישלח כותב המקובל האלקי רבי נתן שפירא זצוק"ל שעל כך קבל עשיו ואמר ליצחק אביו (פרק כז פסוק לו): "הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי, הוא לא הי' ראוי להקרא רק עקב ע"ש ידו אחזת בעקב אבל נקרא יעקב ויעקבני זה פעמים ר"ל ב"פ יעקב בגי' השט"ן גם יעקב בגי' סמאל אדו"ם בזה השם מבטל הוא כח סמאל למעלה ואדום למטה את בכורתי לקח ר"ל מה שלקח את בכורתי מזה הטעם לבטל כח סמאל ועתה לקח את ברכתי ר"ל מה שלקח את ברכתי הוא מטעם לבטל כח לילית וחיילותי שהם מנין ועתה תפ"א מחנות מזה הטעם שכח יעקב הקערה שהביא לאביו לאכול בו מטעמים ואותה הקערה הכיר עשו שהי' נותן לו יעקב נזיד עדשים בו ועל זה צווח עשו ויעקבני זה פעמיים ר"ל באותה קערה רימה אותי שתי פעמים והראה באצבע על הקערה זה הוא הדבר שרימה אותי מתחלה ולקח בכורתי ועתה בזה הדבר לקח ברכתי עכ"ד.

⁴ בתחילת הפרשה כותבת התורה (פרק כה פסוק כ): "יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה" ובהמשך (פסוק כו) כותבת התורה: "ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם", אם כן הרתה בשנה הי"ט.

מתפלל אל ה', מבקש שיזכה אותם בזרע של קיימא, ואחר עשרים שנה תפילתו נענית : ויעתר לו ה', ותהר רבקה אשתו".

תקופת ההיריון מספרת התורה, לא עברה על רבקה אמנו בקלות : בתוך רחמה היתה תכונה תמידית "ויתרצו הבנים בקרבה", רש"י הקדוש מסביר שכאשר היתה רבקה אמנו עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת, וכאשר היתה עוברת על פתחי עבודה זרה היה עשו מפרכס לצאת⁵.

המצב הזה לא נתן לה מנות, עד כדי כך שהיא מתחרטת על ההיריון : "ותאמר אם כן למה זה אנכי", האם שוה לסבול את צער העיבור בשביל כזה וולד אחד הפכפך ! היא קמה והולכת אל בית מדרשו של שם : "ותלך לדרש את ה'", היא מבקשת לברר על טיבו של ההיריון, שיגידו לה מה יהא בסופה.

בית מדרשו של שם נאמר לה בשם ה', שאין מדובר בוולד אחד, אלא : "שני גוים בבטנך, ושני לאומים ממעיך יפרדו, ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר", וכך היה : "וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה".

דברי התנא יהונתן בן עוזיאל

בתרגום יהונתן בן עוזיאל על דברי התורה : "ויצרוצו הבנים בקרבה", מתרגם : "ואדחיקו בניה במיעהא הי כגוברין עבדו קרבא".

מבואר בדברי התרגום יהונתן, שהאיבה בין עשיו ליעקב לא החלה בהיותם בני שישים ושלוש, מחמת שיעקב לקח לעשיו

כן הוא בפרקי דרבי אליעזר (פרק לב) : "רבי יהודה אומר, עשרים שנה היתה רבקה עקרה, לאחר עשרים שנה לקחה יצחק והלך עמה להר המוריה, למקום שנעקד שם, והתפלל על ההריון ויעתר לו".

הברכות במרמה, שם אולי התעצמה השנאה יותר, או קבלה לגיטימציה מבחינת עשיו, כבר בתקופת ההיריון, בהיותם עוברים, כבר אז התרחשה בתוך רחמה של רבקה אמנו מלחמה של ממש בין עשיו ליעקב.

הרמב"ן זצ"ל (פרק כה פסו' כג) רואה בקרב זה של יעקב עם עשיו ברחם אימם סימן לבנים: "ויתכן שיאמר עוד, כי בעבור היותם שני גוים שונאים ונלחמים זה בזה, עשו בתחילת יצירתם מריבה, רמז למה שיהיה ביניהם בסוף" עכ"ד.

בפרקי דרבי אליעזר (פרק לב) מסופר מה היה בסופו של הקרב, היה זה מיד ביציאתם של יעקב ועשיו לעולם: מה עשה יעקב אבינו? אחז בעקב עשו להפילו, שנאמר וידו אחזת בעקב עשו. מכאן אתה למד, שאין בני עשו נופלים עד שיבא שריד מיעקב ויקצץ רגליו של עשו" עכ"ד.

ועדיין צריך לברר! על מה נלחמו יעקב ועשיו, מה ביקש כל אחד מהם להשיג בהכנעת השני?

אכן המאבק של יעקב ועשיו לא היה מאבק סתמי אלא מאבק על השליטה וההנהגה של העולם, עשיו סימל את התגלמות הצד הרע בעולם,⁶ רצונו לשלוט על הנהגת העולם, ולהוביל את כל האנושות לטביעה בענייני החומר, מנגד עמד יעקב שהוא סימל את צד הקדושה, הוא נקרא יושב אהלים, ובמדרש⁷ פירשו שני אהלים, בית מדרשו של שם, ובית מדרשו של עבר, והוא נקרא

⁶ בתחילת הפרשה (פרק כה פסוק כז) נקרא עשיו בתואר "איש שדה", ובתרגום אונקלוס מתרגם "גבר נחש ירכן" ובספר תורת משה מסביר החתם סופר זצ"ל שהיה לעשו נחש על ירכו לרמז כי הוא מסטרא דנחש. והרוכב על הנחש הוא שרו של עשו ע"ש, וכן מובא בספר מגלה עמוקות ואתחנן [אופן מז], ועי' עוד בדברי המהרש"א למסכת יומא (סז). שעשו וזרעו שנקרא אדום ע"ש שהוא כח הטומאה של נחש הקדמוני. [וכן מובא בספר מגלה עמוקות ואתחנן [אופן מז], ועי' עוד בדברי המהרש"א למסכת יומא (סז). שעשו וזרעו שנקרא אדום ע"ש שהוא כח הטומאה של נחש הקדמוני.

⁷ בראשית רבה פרשה סג סימן י

עמוד התורה⁸ שעבודתו היתה להקים את בית ישראל, העם שעתיד לממש את סיבת הבריאה, בקבלת התורה בהר סיני,⁹ ולתקן עולם במלכות שדי, ולזה עיקר ההתנגדות של עשיו הרשע, לבטל את ישראל מן התורה, כי רק על ידה בא לנו כוח התגברות עליו, כדברי רבי יהושע בן לוי במסכת קידושין (ל): "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, שנאמר: צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו, שנאמר: אלהים לא יעזבנו בידו. ומסביר רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בספר צדקת הצדיק [אות קפז] שהעזר והסייעתא הוא על ידי דברי תורה שמאיר לו. וכדברי חז"ל שם בגמרא: "כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל: בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, ... ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו¹⁰.

מעת עמדו על דעתו, עשיו נצמד ליצחק אביו, הוא לא עזב אותו לרגע אחד, הוא היה המוציא והמביא בכל מה שקשור ליצחק אביו, הכל עבר דרכו, מטעם זה הוא גם כיבד את אביו בצורה

⁸ כן לשון הזוהר חדש פרשת חקת [דף פד עמוד א]: "על תלת מלין עלמא מתקיים על התורה דא יעקב"

⁹ ע"י מסכת שבת (פח): "דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי? מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם: אם ישראל מקבלים התורה, אתם מתקיימין, ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. ועוד איתא במסכת פסחים (סח): "אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתיי".

¹⁰ בספר קובץ מאמרים חלק ב', במאמר מעשה אבות סימן לבנים, כותב הגרא"ו וסרמן זצ"ל, שלכן שרו של עשיו עשה מלחמה רק עם יעקב אבינו ולא עם אברהם ויצחק, משום שהאבות היו כנגד ג' עמודים שעליהם עומד העולם, התורה העבודה וגמילות חסדים, אברהם היתה מידתו חסד "חסד לאברהם", יצחק הוא כנגד העבודה שהיא התפילה, [ע"י מסכת ברכות (כו):] אמר ר' יהושע בן לוי תפילות כנגד תמידין תיקנום, ויעקב הוא כנגד עמוד התורה שהיה איש תם יושב אהלים, לכן דוקא עם יעקב בא שרו של עשיו לעשות מלחמה, כי הוא התבלין ליצר הרע וממנו הוא מפחד בעיקר עיי"ש

יוצאת דופן, ואף דאג להראות לו פנים של מי שמדקדק במצות, ואת כל זה הוא עשה למטרה אחת, כדי שבבא העת, כאשר יבקש יצחק למנות לו ממשיך, יהיה זה הוא שימונה לתפקיד, כך חשב עשיו יוכל לסכל את התכנית של כלל ישראל שעתידי לצאת מיעקב.

אכן בהגיע הזמן, עשיו נקרא אל אהל אביו, שם בינו לבינו הוא מבשר לו שרצונו להעניק לו את הברכות, במילים להעביר לו את שרביט ההנהגה אחריו.

אי אפשר לתאר את השמחה שאחזה בעשיו באותם רגעים, העמל והיגיעה כל השנים היה משתלם, הוא חכך את ידיו בהנאה ומיהר להביא לאביו מטעמים על מנת שיוכל לברך על המוגמר.

דבר אחד לא ידע עשיו, שבאותו הזמן שבו שהה ביחידות עם יצחק אביו, באותה שעה בדיוק, נתגלה לאמו הנביאה ברוח הקודש כל תוכן השיחה בניהם, וכאשר הוא היה עסוק בציד, היא דאגה לסכל את התוכנית של יצחק, ושלחה את יעקב אל אהל יצחק אביו לקבל את הברכות במקומו.

כאשר חזר עשיו אל אהל יצחק, כבר היה מאוחר, הברכות כבר נתנה למי שראוי להן באמת, והממשיך של אברהם ויצחק הוכתר, כאשר כל זה מעוגן בסכמה של יצחק, שבינתיים נחרד¹¹ לגלות על התרמית של עשיו כל השנים וחתם את דבריו במילים : "גם ברוך יהיה".

¹¹ כך כותבת התורה : "ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד", במדרש רבה (פרשה סז סימן ב) אומר רבי חמא בר חנינא שהחרדה שהיתה ליצחק אבינו באותו רגע שנכנס עשיו, היתה גדולה מהחרדה שחרד כאשר נעקד על גבי המזבח, אבל לא בשל העובדה שיעקב בנו הצליח לרמות אותו, אלא שראה גיהנום פתוחה תחתיו של עשיו, באותו רגע הבין יצחק אבינו שכל החיים הוא חי בטעות, כל החיים הוא טיפח את עשיו והעדיף אותו על פני יעקב, אבל כעת נתגלה שמי שאכן ראוי וצריך לקבל את הברכות, זה יעקב ולא עשיו, ולכן במקום לכעוס על יעקב או לקלל אותו, הוא נותן הסכמה לברכות שבירך את יעקב : "גם ברוך יהיה".

עשיו לא ידע את נפשו מרוב צער, כגודל הצפייה כך גדלה האכזבתו, עבודה המאומצת של שנים רבות הלכה לטמיון, הוא לא הצליח להתגבר על יעקב, בליבו הוא נשבע לנקום ממנו על המרמה: "יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי"¹², שוב מגלים לרבקה ברוח הקדש על כוונותיו הזדוניות של בנה הגדול, והיא ממהרת לדאוג שיעקב יברח מן המקום מיד.

הבריחה של יעקב מבית אביו הכעיסה גם היא את עשיו, שוב יעקב חומק לי מבין הידים, הוא ממהר לשלוח אחריו את בנו אליפז עם ציווי מפורש להורגו את יעקב, אך גם מזה ניצל יעקב בדרך נס¹³, והוא מצליח להגיע לחרן, אל ביתו של דודו לבן אחי אמו.

עשיו מנסה להבין מה לא עבד? למה הוא לא הצליח להתגבר על יעקב?

הוא מעלה אפשרות שכוחו של יעקב גדול משלו, יעקב השתייך למידת התפארת, מידה הכלולה משתי כוחות משולבות, מידת החסד ומידת הגבורה, הוא עשיו קיבל מאביו את הצד הרע של מידת הגבורה, אבל אין לו את העזר של מידת החסד, ואז מבריק במוחו רעיון.

¹² רש"י הקדוש כותב שהסיבה שלא הרג עשו את יעקב מיד, אלא המתין שימות יצחק הוא כדי שלא יצער את אביו, אכן במדרש רבה שמות (פרשה א סימן א) מובא שעשיו ביזה בזה את אביו שהיה שתאב מיתת אביו כדי להרוג את אחיו, ובתרגום יונתן כאן כותב שאמר עשו בלבו, אין אני עושה כמו שעשה קין שהרג את הבל בחיי אביו, וחזר אביו והוליד את שת, אך מחכה אני עד זמן שיגיעו ימי אבל של מיתת אבא, ובכך אני אהרוג את יעקב אחי, ואני נמצא הורג ויורש.

¹³ ע"י רש"י בפרשת ויצא (פרק כט פסוק יא) שלח אחריו עשיו את אליפז להורגו, והוא השיגו, ורק לפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו. אמר לו מה אעשה לציווי של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעניי חשוב כמת.

”וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו, וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה”.
(בראשית פרק כח פסו ח – ט)

על פניו מדובר במעשה תמים, לראשונה שומע עשו שבנות הכנעני רעות בעיני אביו¹⁴, לכן הוא הולך אל ישמעאל, ולוקח את מחלת בתו לאשה.

אלא שלפי זה קשה! אם אכן היה רצון אביו חשוב בעיניו, היה לו לגרש את נשיו הראשונות שהיו לא לרצונו, אבל הוא לא עשה כן אלא, נשא את מחלת בת ישמעאל “על נשיו לו לאשה”, כותב רש”י הקדוש שהוסיף רשעה על רשעתו, שלא גירש את הראשונות.”

אם כן צריך להבין! למה הלך עשו לקחת את בת ישמעאל, הרי היו לו כבר נשים, ונולדו לו מהן ילדים, והוא כבר היה בן שישים ושלוש¹⁵ אז מה לו ללכת לשאת עוד אשה על נשיו?

זאת ועוד צריך ביאור, למה בחר לקחת אשה נוספת דוקא מבנות ישמעאל, למה לא הלך גם הוא לחרן כמו יעקב ולקח לו אשה ממשפחת אמו?

זהו! שלא מדובר במעשה תמים, לא לחינם הלך עשו דוקא אל ישמעאל, החיבור של עשו אל ישמעאל כותב המגלה עמוקות זצ”ל בפרשת ויצא, מעשה מתוך מחשבה של עשו, שישמעאל שנולד מאברהם קיבל ממנו את בחינת החסד מהצד הרע [מצד

¹⁴ מן הסתם הוא מעולם לא שמע על כך, שאביו לקח אשה מחרן ולא מארץ כנען, מחמת שבנות כנען היו בעלי מידות רעות, כאשר הוא נשא נשים מבנות הארץ אביו ואמו לא אמרו לו דבר.

¹⁵ עיי רש”י (פרק כה פסוק כה) ויקראו שמו עשו, הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה

הקליפה], על ידי החיבור שלו עם ישמעאל חשב עשיו יקבל את הבחינה של התפארת מצד הרע, ואז יוכל להתגבר ועל יעקב אחיו ולהבניעו¹⁶.

¹⁶ באופן אחר כותב הרב מגלה עמוקות בפרשת ואתחנן (אופן עא) על הפסוק וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל, שבהיות ישמעאל הזוהמא של אברהם בעל החסד, הנה הוא חסד מצד הקליפה, שהיא קליפת חמור [כפי שכינהו אברהם אבינו עם הדומה לחמור], ועשו שהוא הזוהמא של יצחק בעל הגבורה, הוא גבורה מצד הקליפה שהיא קליפת שור, [ע"י בזוהר [חלק ג דף קפ/ב]: "שור תם ושור מועד, שור תם, דינא רפייא, שור מועד", וכן הוא בספר הליקוטים פרשת בלק (פרק כג): "דע, הנה שור מועד, זה כח קליפת עשו. והוא שור שחור הנז"ל בדרז"ל], ב' קליפות אלו של עשיו וישמעאל, הן הממונות על שבעים אומות, שרו של עשו ממונה על ל"ה אומות שהם מצד שמאל גבורה דקליפה, ושרו של ישמעאל ממונה על ל"ה אומות מצד ימין שהוא חסד דקליפה, [לכן בברית בין הבתרים נאמר: "ויקח לו את כל אלה ויבחר אותם בתוך", שזה רמז לשבעים אומות עם השרים שלהם [סמאל"ל שרו של עשיו ורה"ב שרו של ישמעאל] יחד ל"ו כמנין אלה, וזהו ויקח את כל אלה היינו גם אלה שמצד שמאל הם האומות שבשליטת שרו של עשיו, וגם אלה שמצד ימין הנשליטים על ידי שרו של ישמעאל, ויבחר אותם בתוך, שביתר אותם אברהם לשני חלקים מפרדים זה מזה כאשר בתווח נמצאים עם ישראל, בבחינת ונקדשתי בתוך בני ישראל, רמז לבני ישראל הנמצאים בתוך, וזה מה שיסד רבנו האריז"ל בפיוט "אזמר בשבחין": ימינא ושמאלא ובנייהו כלה", שכלל ישראל שהם הכלה של הקדוש ברוך הוא [ע"י ליקוטי תורה שלח י"א: "הנה כנסת ישראל נקי כלה והקב"ה נקרא בשם חתן, כמ"ש ביום חתונתו זה מתן תורה וכתוב ביום ההוא תקראי אישי וכו'", ועוד בכלי יקר במדבר (פרק א פסו' א) ד"ה ביום השני שיום מ"ת הוא יום אירוסין כי הקב"ה אירס את ישראל ע"י זאת התורה, כמ"ש (דברים לג ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב ודרשו רז"ל (פסחים מט) מורשה מאורשה, ותדע כי לקהלת יעקב לא נאמר אלא מאורשה קהלת יעקב, משמע שקהלת יעקב הוא מאורשה להקב"ה ע"י שנתן לה התורה במקום טבעת קידושין כמ"ש (ישעיה נד ה) כי בועליך עושיך. והנה מצינו לרז"ל (תנחומא תשא טז) שהמשילו זיווג ישראל להקב"ה לזיווג כלה לחתן בב' זמנים האחד הוא בשעת מ"ת שנאמר (שמות לא יח) ויתן אל משה ככלתו חסר כתיב שנמסרה התורה ככלה מקושטת בכ"ד ספרים. השני הוא ביום חנוכת המשכן שנאמר (במדבר ז א) ויהי ביום כלות משה להקים. פירש"י שביום שהוקם המשכן נמסרו ישראל להקב"ה ככלה לחתן, ש"מ שמתן תורה הוא זמן האירוסין, ויום הוקם המשכן הוא זמן הנישואין], וכן שבת קדש נקראת כלה [ע"י שבת (קיט): "רבי ינאי לביש מאניה מעלי שבת, ואמר: בואי כלה בואי כלה], ויום שבת של האומה הישמעאלית הוא ביום ו' שהוא מימין ליום השביעי, ואילו יום השבת של בני עשיו הוא ביום א' שהוא מצד שמאל של היום השביעי, ועל ידי שאנו מוסיפין מחול על הקדש בכניסת השבת וביציאתה אנו שולטים על כל השבעים האומות, באופן שאינם יכולים להתגבר עלינו, וזה שאמר רב יהודה אמר רב במסכת שבת (ק"ח): אלאמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשוך", כי אז הם בשליטת עם ישראל, ובבני יששכר

דבר זה רמוז במילים "וילך עשו", הליכה היא ברגלים, ובספר הליקוטים פרשת כי תצא כותב רבנו האריז"ל, שגלות אדום וישמעאל הם כנגד הירכים, ולכן הם שתיים. ולכן גם נתארכה גלות זה, כי היא כנגד הירכים, שהם ארוכים עיי"ש¹⁷, גם עשיו הבין שלבדו לא יוכל להתגבר על הבחינה של יעקב ולהכניעו, כמו אדם שלא יכול ללכת טוב על רגל אחת, לכן התחבר עם ישמעאל כדי לחבר את שני רגלי הקליפה, וכך יוכל להתגבר על יעקב.

מעתה מובן הטעם שלקח הקדוש ברוך הוא את האות יו"ד משמו של עשיו, שהיו צריך להיקרא "עשוי", ונתנה ליעקב שהיה צריך להיקרא "עקב", ונקרא שמו יעקב, להורות שבחינת יעקב אבינו גדולה וחזקה לבטל אפילו את צירוף שני הקליפות הקשות שור וחמור, ובספר שבילי פנחס [פרשת לך לך תשע"ט עמו' לח]

[שבתות מאמר א'] על פי מה שכותב המגלה עמוקות על ואתחנן (אופן מ) שקליפת עשיו נקראת עורב, וקליפת ישמעאל נקראת זרזיר, ועל הליכת עשיו אצל ישמעאל, אמרו בב"ק (צב.) לא הלך הזרזיר אל העורב אלא מפני שהוא מינו [ועי' בספר קהלת יעקב [ערך זר] לבעל המלא הרועים דהוה ליה למכתב בהיפוך לא לחנם הלך עורב אצל זרזיר, שכן עשו הלך אל ישמעאל ולקח מבנותיו, עיי"ש משכ"ב, ובהג"ה שם הוסיף שזרזיר עורב גימטריא שבת, שעל ידי שמירת שבת מבטלים הקליפות כמש"נ עיי"ש], ולכן אסרה התורה לחרוש בשור וחמור יחדיו, כי יש סכנה גדולה בהתחבר שני הקליפות הקשות האלה יחד שהם שורש כל כוחות הטומאה של שבעים אומות, והוא סוד כוחו של הנחש הקדמוני, נח"ש ר"ת נחש חמור שור.

כאשר הצליח יעקב לקחת מעשיו את הברכות, שפט מזה עשיו כי הסיבה לכך היא מפאת שעשו הוא רק בחינה גבורה דקליפה שהיא קליפת שור, ואילו יעקב שהוא בחינת תפארת כלול הוא מחסד וגבורה דקדושה, ולכן אינו יכול לו, לכן נתחכם עשו להתחבר עם קליפת ישמעאל, שעל ידי שני כוחות אלה חסד וגבורה דקליפה יוכל לגבור על יעקב.

אחר שיצא יעקב מבית לבן, כאשר נפגש עם אחיו עשיו, הצליח להכניעו עד שרץ אליו וחבקו ונשקו בכל לבו, וזה משום כוחו של יעקב היה רב גם כנד שני הקליפות של עשיו וישמעאל, קליפות שור וחמור, כי אז כבר נולד יוסף שהוא בחינת שור, ויששכר שהוא בחינת חמור, וזה שאמר לעשיו ויהי לי שור וחמור, ולכן איני מתיירא מהחיבור שלך עם ישמעאל.

¹⁷ בזהר חדש (בראשית ח) מובא ששאל רבי יוסי בן חלפתא את רבי יצחק האם שמעת מדוע מתאחר היום שיתגלה המשיח בגלות זו [הכוונה לגלות אדום], מעניין שכבר בדור התנאים העסיקה אותם שאלה זו על אורך הגלות ומה נענה אנן

כותב הרב שליט"א זה רמוז בשם יעקב שהוא ר"ת [למפרע]
ביטול קליפת ע"ש י"שמעאל עיי"ש ודפח"ח.

עיקר ההתגברות על ישמעאל ועשו רק מכח עסק התורה

והנה כוחו של יעקב אבינו להתגבר ולהכניע קליפות אלה היה רק מכח היותו בן תורה, שנקראת תפארת¹⁸ שהיא מדתו של יעקב אבינו, נתקיימו בו דברי רבותינו במסכת קידושין (ל:): "... ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו", שזה כולל גם את ישמעאל שנאמר עליו "ידו בכל", וגם את עשו שנאמר עליו "והידיים ידי עשו"¹⁹, ובכח התורה הקדושה לשבר כל הקליפות ולבטלן, כפי שאמר בלעם לאומות העולם²⁰: "לכו וחזרו על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות שלהן, ואם מצאתם שם תינוקות מצפצפין בקולן, אין אתם יכולים להזדווג להם, שכך הבטיחן אביהן ואמר להם, הקול קול יעקב, בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות, אין הידים ידי עשו.

במקום אחר הזכרנו מה שכותב בחידושי החתם סופר פרשת לך לך (פרק טז פסו' יב) בשם השל"ה הקדוש שעצה להינצל מקליפת ישמעאל, רמוזה בדברי המלאך להגר: והוא יהיה פרא אדם, ידו בכל ויד כל בו". ידו בכל ויד כל בו, וזה לשון החתם סופר שם: "ראיתי בשל"ה כי בכל מכל כל, בכל יש בו תערובות, כי בי"ת ב'כל משמע בכל ולא הכל, כמו כי ביצחק יקרא ולא כל יצחק, וה"נ דכוותי, וכן מכל משמע מקצת כל ולא כלו, אך יעקב נתברך יש לי כל, בלי תערובות. ונראה הרמז אמר ידו בכל, כל

¹⁸ עי' זוהר חדש [תיקונים כרך ב דף צב עמוד ב]: "מארי תורה תפארת". וכן במסכת

ברכות (נח.): "והתפארת זו מתן תורה".

¹⁹ במדרש רבה פרשת תולדות (פרשה סה סימן כ): "אין עשו שולט אלא בידיים".

²⁰ מדרש רבה שם

שיש בו תערובות קליפות בקדושה המרומזת בתיבת בכל, אז יד
ישמעאל שולט בו, וזה ידו בכ"ל וגו', אמנם כשיתקנו ישראל
דרכיהם ויבררו הקליפות וישאר קדושה ברורה, אזי יד כל בו
מושלת על עשו וישמעאל עכ"ל.

ונראה בזה שאצל יעקב אבינו נאמר הלשון כל, כי הוא בחינת
התורה שהיא כוללת הכל, כדברי האור החיים הקדוש בפרשת כי
תבוא (פרק כו פסוק ח) "כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם",
זו העצה המועילה לבטל קליפת ישמעאל על ידי שנאחז במידתו
של יעקב אבינו תפארת זו תורה, לעסוק ולעמול בה.

